

Interneringskampen

De plaatsen waar gevluchte Franse, Belgische, Engelse en Duitse militairen en Belgische burgers waren ondergebracht

↪ voornaamste vluchtroutes

▲ militaire kampen

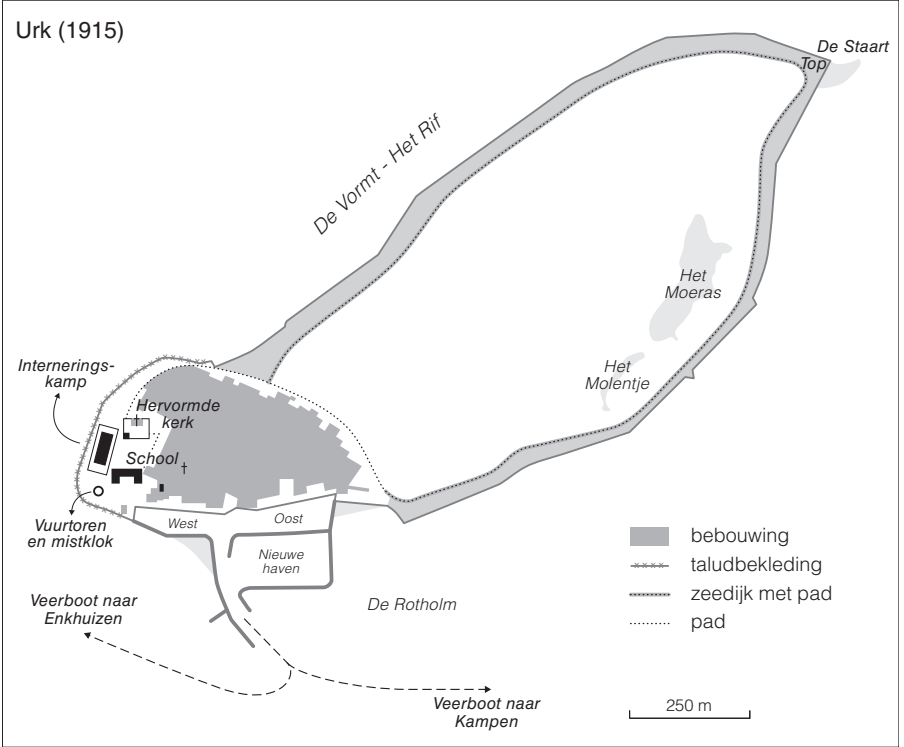
△ burgerkampen

Belangrijke plaatsen in *Duivelseiland*

Urk (1915)

Inhoud

	Prelude	13
1	Louis Willieme	15
2	Hoe een oorlog Nederland bereikt	23
3	Thomas (Sunshine) Rainey	31
4	Interneren en erewoord	45
5	Rainey in Timber Town	53
6	Sainte Barbe	64
7	Een zeker eiland dat Urck heet	83
8	Van huis naar barak	94
9	Joseph Coutisson en André d'Humières	107
10	De vlucht van Rainey	117
11	De isolatie van Willieme	131
12	Tunnelvisie	142
13	Wisselingen	154
14	Desillusie	167
15	Interneeringsziekte	180
16	Erewoord en ergernissen	190
17	Woelige tijden	201
18	In de touwen	210
19	De alerte van 31 maart	218
20	Pierre Deramond en Maurice Mandinaud	227
21	Dag van de vrijheid	235
22	Rigoletto	247
23	Schaarste en oproer	259

Na Duivelseiland	283
Achteraf	303
Verantwoording en dankwoord	306
Tijdslijn	315
Illustratieverantwoording	319

Prelude

Vijf knallen klonken toen de Ierse vlieger Thomas Rainey tussen het palenscherp bij de zee door glipte en met een geoevende duik in de Zuiderzee sprong. Het was niet zijn eerste poging. Hij was niet de eerste die het probeerde, en zou ook niet de laatste zijn. Bij het raken van het water moet kou hem om het gezicht geslagen zijn, zijn hartslag moet drastisch zijn vertraagd. Het was een aardige dag, die zaterdag 29 mei 1915; zo'n tien graden, met een matige windkracht 2. De watertemperatuur was een graad of veertien, het werd geen comfortabele zwemtocht. Met een vaart zwom Rainey richting de boot die verderop in het water op hem lag te wachten. Met elke zwemslag liet hij het kleine gevangenseiland Urk verder achter zich. De Urker bewaker was gestopt met schieten. Rainey was buiten bereik. Later zou geopperd worden dat de man opzettelijk misschoot. Feit was dat Rainey samen met zijn handlangers ongeschonden en binnen korte tijd verdwenen was, de militairen van het interneringsdepot op het hoogste punt van het eiland in lichte paniek achterlatend. Surveillerende militairen vonden de motorboot later die dag terug in de haven van Edam. Zonder Rainey.

Louis Williame in uniform

I

Louis Willieme

De Belgische onderluitenant van de artillerie Louis François Marie Willieme en zijn leidinggevende, luitenant Jean-Eugene Schmitz, stopten bij de grenspaal tussen België en het Zeeuwse De Klinge, Nederland. Het was avond, 10 oktober 1914. De twee officieren keken naar de grote stapel achtergelaten Mauser-grendelgeweren met kogels van 8 millimeter doorsnede. Het feit dat Belgische militairen hun wapens en munitie daar bewust neergelegd hadden om naar het neutrale Nederland te lopen was een gedachte die de twee militairen verontwaardigde. ‘Een vreselijk moreel,’ noemde Willieme het.

De officieren hadden moeilijke dagen gehad, die volgden op zeer intensieve maanden. Toch stonden ze nu zelf ook op het punt naar Nederland uit te wijken. De schoten die ze in de verte hoorden dwongen hen ertoe.

Een viertal jaar eerder, in oktober 1910, had Louis Willieme een brief gekregen: de achttienjarige mocht starten aan de militaire school in Brussel, bij de afdeling artillerie en genie. Hij werd beroepsmilitair. De militaire opleiding stond bekend om de strenge regelmaat en het eergevoel: zaken die bij Willieme pasten. Zijn kleindochters zouden hem later omschrijven als streng maar rechtvaardig. Met de nadruk op streng. De meisjes werden bijvoorbeeld – tientallen jaren na de oorlog – bij hun opa geroepen. Hij zat dan in zijn leunstoel

hun cijferlijsten te bestuderen. Was hij niet tevreden en vermoedde hij gebrek aan discipline, dan werd hen verbaal de oren gewassen. Hij ging na de oorlog bovendien elke zondag stipt op hetzelfde tijdstip in pak gekleed naar de werf waar hij werkte, ondanks dat het weekend was. Willieme hield er daarnaast van projecten vooruit te plannen, de tijd nemen om over vraagstukken na te denken en dan pas te handelen. Totdat hij tot een conclusie gekomen was bleef hij loyaal aan zijn leidinggevenden en aan de (militaire) regels. Ze hadden aan Willieme een goeie.

Op oudejaarsdag 1912 volgde het Koninklijk Besluit dat de leerlingen van de 76ste promotie, of lichte, werden bevorderd tot onderluitenant van de artillerie aan de applicatieschool. Willieme was de zevende op de lijst. De applicatieschool betekende vervolgonderwijs, aanvullend onderricht. Willieme zou ingenieur worden. Nog anderhalf jaar lang bleef het militair zijn een theoretisch beroep.

Op 1 augustus 1914 moest de 22-jarige Willieme, aangesloten bij regiment 18A, de geleerde theorie in de praktijk gaan brengen, toen er oorlog uitbrak in Europa en België er ongewild bij betrokken raakte. Het regiment werd gelegerd bij schans Driehoek, een van de 35 forten en vestingen die in een binnen- en buitenring rondom Antwerpen liggen. Schans Driehoek, een zogenaamd tussenfort dat een paar jaar eerder gebouwd was om de intervallen tussen de andere forten te dekken, lag ten noordoosten van Antwerpen. Strategisch gezien was Antwerpen een belangrijke stad, vanwege de havens die de route naar zee en naar Groot-Brittannië ontsloten, en Duitsland was vast van plan de stad snel te veroveren. Al jaren eerder had de Duitse generaal Alfred Von Schlieffen een plan geschreven voor als er oorlog met Frankrijk zou komen, het naar hemzelf vernoemde Von Schlieffenplan. Binnen zes weken zou Duitsland Frankrijk via België veroverd hebben, was het idee. Zelf kon hij de uitvoering van zijn strategie niet meer meemaken: hij overleed in 1913.